

*Зінаїда Василівна Бойко,
аспірантка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*

СИМУЛЯКР: РЕТРОСПЕКТИВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті йдеться про симулякри як одну з центральних категорій постмодернізму, що стала характерною ознакою епохи тотальної симуляції у ХХ – ХХІ століттях у всіх сферах духовного і виробничого життя. Показано становлення і розвиток цієї категорії у провідних філософів і теоретиків культури різних епох, їхній вклад у з'ясуванні цієї проблеми. Окреслено шляхи подолання симулякрів у сучасному суспільстві.

Ключові слова: постмодернізм, симулякр, фантазми, фантоми, універсалії, понятійна мова, гіперреальність.

*Зінаїда Васильевна Бойко,
аспірантка Национальной академии руководящих кадров культуры и искусства*

СИМУЛЯКР: РЕТРОСПЕКТИВА И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье рассмотрены симулякры – одна из центральных категорий постмодернизма, которая стала характерной приметой эпохи тотальной симуляции ХХ – ХХІ столетий во всех сферах духовной и производственной жизни. Показаны становление и развитие этой категории у ведущих философов и теоретиков культуры различных эпох, их вклад в истолковании этой проблемы. Очерчены пути преодоления симулякров в современном обществе.

Ключевые слова: постмодернизм, симулякр, фантазмы, фантомы, универсалии, понятийный язык, гиперреальность.

*Zinaida Vasylivna Boiko,
Ph.D. student of National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts*

SIMULÂKR: RETROSPECTION AND PROSPECTS

The article discussed the simulacrum as one of the main categories of postmodernism, which became a characteristic feature of the era of total simulation in the 20th – 21st centuries. In all areas of spiritual and productive of life. Shows the development of this category in leading philosophers and theorists of culture from different periods, their contribution to the clarification of this issue. Outlines ways to overcome simulacra in modern society.

Key words: postmodernism, simulacr, by fantasm, by phantoms, universals, conceptual language, the hyper-reality.

У філософському і культурологічному просторі є феномени, що відносяться до світу реального та ірреального, симулякри, концепти, символи та інші. Так сталося, що саме симулякри є однією з основних категорій постмодерністської філософії, що, на думку Ж. Бодрійяра, є характерною ознакою ХХ століття як епохи тотальної симуляції, або «штучного воскресіння реальності», і продовжують свою наступальну ходу в ХХІ столітті у всіх сферах духовної і виробничої діяльності. Як стверджує відомий філософ і теоретик культури Ж. Бодрійяр, симулякри виникають на певному етапі розвитку культури,

зокрема, вони неможливі в традиційному суспільстві, оскільки знаки захищені системою заборон, що забезпечує їм ясність та однозначність при позначенні реалій. Як стверджує Бодрійяр, який першим на науковій основі створив теорію симулякрів та здійснив їх класифікацію (адже відома класифікація Епікура), з Відродження починається ера звільненого знака, і людство вступає в еру симулякрів, що продовжується й донині.

Поняття «симулякр» відоме ще за часів Платона, Епікура та інших: симулякр – це зовсім не те, що приховує істина, це істина, що приховує, що її немає, іншими словами, в перекладі з французької мови симулякр, симулякра (псевдоріч, порожня форма) – образ, відсутній в реальності, подоба, що не має оригіналу, фантом, за яким немає будь-якої дійсності. Найпростіший приклад симуляції – це використання в мистецтві бароко гіпсу як імітатора натуральних матеріалів – дерева, оксамиту тощо. Є й більш складні і суперечливі приклади симулякрів – божественні образи, ікони, що, можливо, є, на думку Бодрійяра, нічим іншим, як «ірреферентними божественними симулякрами, або симулякрами божества». Наприклад, якщо порівнювати існування симулякрів у релігії, то у православ'ї, по суті, Бога ніколи не було, і завжди існував лише його симулякр, або навіть сам Бог завжди був лише власним симулякром, що породило такі явища, як іконоборці й ієзуїти [3]. В ісламі ж будь-яке зображення пророка Мохаммеда категорично заборонено і тому навряд чи можливо говорити про його симулякр.

Симулякр (від лат. simulacrum, idola. phantasma) – поняття філософського дискурсу, введене в античності для характеристики, поряд з образами-копіями речей, таких образів, що далекі від сутності і виражають різний душевний стан людини: фантазми, химери, фантоми, привиди; галюцинації, репрезентації снів, страхів, марення. Антична філософія виходила з пошуку відповідності образу сутності (ейдос) речі або її зразка (парадигми). Тому акцент робився на ейдетичній подоби. Фантазми ж, наприклад, як далекі від подібності, вели до омани і були притаманні софістичним міркуванням. Уже Платон у «Софісті», пов'язуючи мистецтво з наслідуванням, говорить про два види копіювання: розумне творить образи і створює примари – «фантасмагоричні» образи, що тільки здаються подібними до предметів. Софісти створюють уявне знання і примарні подоби, а не образи відповідних предметів. Аристотель підкреслює, що розумне створює форми в образах (phantasmata), що можуть бути двоякого роду: ті, що виникають при наявності предметів, даних у відчуттях (aisthemata), і без них, пояснюючи те, до чого слід прагнути і чого слід уникати. Стоїки проводили відмінність між витвором уявлення (phantasia) і примарою (phantasma). Якщо фантазія – відбиток, слід предмета в душі, то фантазми – це те, що бачиться в наших думках, як це буває уві сні. Мислення розглядається ними як діяльність, що формує примари: предмет мислення є мисленневий привид, це не істота і не властивість, але він ніби існує і є властивістю. Нове трактування образів-симулякрів подано у філософів-атомістів, які пояснювали їх безперервними витіканнями з тіл і значно розширювали сферу їх існування. Так, Демокріт пояснює зорове сприйняття закінченням зовнішньої форми з тіл через повітря як ідолів – образів, з вигляду схожих з тілами, з яких вони виходять. Якщо Парменід пов'язував сприйняття з променями, що йдуть з ока, то Епікур – із закінченням від тіл, подібних до них, «але за тонкощі далеко віддалених від

предметів, доступних чуттєвому сприйняттю». «Виникнення образів відбувається зі швидкістю думки, але його не можна помітити». Їх Епікур називає ідолами, а Лукрецій – симулякрами. Симулякри, що виходять з глибини, проходять через поверхню, заміщаючи поверхневі шари. Симулякри, що надходять з поверхні, виявляються тільки при світлі. Лише з'єднання ряду симулякрів формує образ чуттєво сприйманого тіла. Третій вид симулякрів – фантазми, що не походять від речей, а створюються баченням уві сні, в маренні: образи усяких предметів різноманітні і всюди по всіх напрямках блукають, будучи тонкими, як павутиння, як блиски золота. Ю. Цезар, розповідаючи про вдачі і звичаї галлів і германців, називав симулякрами їх богів-ідолів.

У середньовічній теології велися тривалі суперечки про те, як розуміти, що людина – образ (*imago*) і подоба (*similitudo*) Бога, а після гріхопадіння вона вже не є подобою Бога, а першим симулякром серед людей. Середньовічна філософія, прийнявши християнську ідею творення істини в одкровенні, шукала нові шляхи осягнення «універсалій» (термін Абеяра) і виявлення божественних смислів. Для Боеція людський розум має справу з непереборною річчю через родовідні відносини і з незбагненністю розуму Бога. Не приймаючи містичної відмови від раціонального розуміння світу природи, він підкреслює, що і «бездіяльна уява» малює те, чого немає, вигадуючи неіснуюче силою уяви (*imagination*), і думка завдяки актам абстрагування «мислить не те, що є насправді». Звертаючи увагу на роль мовних переносів і екстраполяцій, Боецій розглядав образи-фантазми як репрезентації актів вже уявлених істин, «обгортання» їх у думки і обговорення їхнього змісту в мові. Ця лінія найчіткіше виражена в концептуалізмі Абеяра, який виділив такі здібності душі: чуттєве сприйняття і власне розумове, підкреслюючи пріоритет розуму. Розум – це діяльність душі, що має справу «з уявною, вигаданою реальністю». Реальність, створювана розумом, фіктивна, оскільки виражена «концептуальною формою будь-якої речі при відсутності цієї речі». І подання, і розуміння виявляються концептуальними актами, що створюють уявну і вигадану реальність смислів і репрезентуються в деяких загальних «топосах», або концептах, мовного характеру. Фома Аквінський відроджує вчення про фантазми як образи подання. Для У. Оккама універсалії – уявний, фіктивний образ (*fictium*), що є результатом абстрагування і виконує роль зразка по відношенню до всіх одиничних речей.

Філософія Нового часу спрямована на осягнення природи як системи природних тіл і на очищення розуму від того, що заважає пізнанню. Серед такого роду перешкод на шляху людського пізнання – ідоли, створювані або засвоювані людиною. Вчення про надбаних і уроджених ідолів (роду, печери, площі, театру) розгортає Ф. Бекон. Він трактує ідолів як примари, як помилки людського розуму [3]. Т. Гоббс, провівши відмінність між уявленнями, рухомими зовнішніми об'єктами, й уявленнями, що «є наслідком руху внутрішніх частин людського тіла», пов'язує їх із баченнями (фантазмами) і снами, порядок яких обернений щодо наших уявлень наяву. Звернувши увагу на роль такого роду вистав у поетичній творчості, Гоббс пояснює за їх допомогою і виникнення ідолопоклонства як результату діяльності уяви, що створює фантазми і примари. Більше того, розрізняючи ідеї та ідолів, він критикує демонологію та ідолопоклонство як поклоніння або творіння матеріалу, або примари власної фантазії. Х. Вольф називав фантазмами душі репрезентацією складного в простому.

А. Баумгартен в «Естетичі» розвивав вчення про образи уяви, або фікцію – історичних і поетичних – і визначав фантазм як репрезентацію статусу минулого світу. Розум художника не зобов'язаний бути вірним істині цього світу і дотримуватися історичної істини. Найчастіше він вступає в інший, можливий світ, або у світ поетичних вигадок. І. Кант, виступаючи проти мрій і вигадок, не підтверджених досвідом, разом з тим виявив фундаментальну роль продуктивної здатності уяви в діяльності теоретичного розуму. В міру ускладнення людського пізнання філософія науки зверталася до дослідження ідеальних об'єктів і фікцій, створюваних розумом людини, підкреслюючи конструктивний характер пізнання і реальності, що формується у всіх формах діяльності людини, в тому числі і пізнавальній.

У феноменалізмі ХІХ – ХХ століть розгорнулася критика категорій колишньої метафізики як фікцій та ідолів. Так, Ш. Ренув'є розглядав категорії (*рiч-в-собi, субстанція, матерія, причина*) як ідоли-фікції, а саму метафізику як ідеологію, від якої необхідно звільнитися. Цей термін філософії постмодернізму для позначення позাপонятійного засобу фіксації пережитого стану ввів Батай, далі його пояснювали Клоссовські, Кожев, Бодрійяр та інші. Як пояснював Батай, «... мова не виправдала моїх сподівань ..., виражалася щось інше, не те, що я переживав, бо те, що сприймалося в певний момент, було невимушеністю ... Мова відступає, бо мова утворена з пропозицій, що виступають від імені ідентичностей». Тим часом як постмодернізм однозначно ґрунтується на відмові від останніх – «філософія сингулярностей» [2]. П. Віріліо, «мислення інтенсивностей» Ліотара, «варіанти кодів» Барта – все це принципово альтернативно феномену ідентичності. Будь-яка ідентичність у системі відліку постмодерну неможлива, бо неможлива фінальна ідентифікація, тому що поняття в принципі не співвідносяться з реальністю. У цьому контексті Батай постулює «відкритість існування» на відміну від «замкнутого існування, що передбачає «понятійну мову» і засноване на заданій ним ідентичності. Строго кажучи, «понятійна мова» задає ідентичність існування з буттям, тим самим деформує буття як таке, що «уникає будь-якого існування». У зв'язку з цим «ми змушені ... розкрити поняття по той бік них самих». Це стає очевидним у системі відліку так званих «суверенних моментів» (сміх, хміль, ерос, жертва), в точковому континуумі яких «безмірне марнотратство, безглузда, марна, безцільна розтрата» («переливність») стає «мотивом бунту» проти організованого в конкретній формі («влаштованого і експлуатованого») існування – «в ім'я буття» [2]. Ці «суверенні моменти» є «симулякром переливності», а тому не можуть бути виражені «понятійною мовою» без тотально деструктивної втрати сенсу, бо досвід «суверенних моментів» змінює суб'єкта, що реалізує себе в цьому досвіді, відчужуючи його ідентичність і вивільняючи тим самим його до справжнього буття («коли розум відмовляє у своїх послугах»). У цій системі відліку симулякр як вираз «суверенного моменту» («Симулякр переливності») фактично виступає у Батая квазі-симулякром, «симулякром симулякра», що скасовує можливість самої думки про будь-яку ідентичність. Зусилля Батая у сфері пошуку адекватної мови для передачі «суверенного досвіду» оцінив Кожев як «злий Дух постійної спокуси дискурсивної відмови від дискурсу, тобто від дискурсу, що за необхідності замикається в собі, щоб утримати себе в істині». За формулюванням Клоссовські, «там, де мова поступається безмовності, – там поняття

поступається симулякру». Позбавлена від всіх понять, що містять інтенцію на ідентифікацію свого значення з дійсністю, мова скасовує «себе разом з ідентичностями». Таким чином, «симулякр не зовсім псевдопоняття: останнє ще могло б стати точкою опори, оскільки може бути викрите як помилкове. Симулякр утворює знак миттєвого стану і не може ні встановити обмін між умами, ні дозволити переходу однієї думки до іншої». У цьому відношенні симулякр не може, подібно поняттю, закласти основу розуміння, але може спровокувати «спільництво»: «Симулякр пробуджує в тому, хто відчуває його, особливий рух, який, того й гляди, зникне» (Клоссовські).

Сучасні постмодерністи (Ж. Дельоз, Ж. Деріда, Ж. Бодрійяр, П. Клоссовські) звернулися до поняття симулякра, щоб підкреслити, що творчість людини – це творчість образів, далеких від подібності речей і виражають стан душі людини (надії, страхи, способи бачення тощо) і нічого більше. Вже мова трактується ними як «найбільша з симулякрів». Процес руйнування мови в сучасному суспільстві почав відстежувати і німецький філософ Хайдеггер у «Листах про гуманізм»: «Мова – оселя духу. В оселі мови живе людина... Повсюдне спустошення мови, яке швидко поширюється, не лише підточує естетичну й моральну відповідальність у всіх вживаннях мови. Воно кориниться в руйнуванні людської істоти... Занепад мови, про який останнім часом так багато і часом запізно говорять, є, однак, не причиною, а вже наслідком того, що мова під пануванням новоєвропейської метафізики суб'єктивності майже нестримно випадає із своєї стихії. Мова все ще не видає нам своєї суті: того, що вона – оселя істини Буття. Мова, навпаки, піддається нашій голій волі й активності і служить знаряддям нашого панування над суцим» [5, 55]. Тобто німецький філософ обстоює думку, що перетворення мови в знаряддя панування є початком руйнування мови в сучасному суспільстві, якому вона стала більш аналітичною, оскільки раніше словам була притаманна багатошаровість смислу і конотація (породження словом образів і почуттів через асоціацію).

Якщо в античній філософії симулякр – образ речі, правда, далекий від подібності, то сучасний постмодернізм проводить відмінність між копією та симулякром, поклавши в якості його джерела концепт, що виробляє враження та чуттєві образи, які не зображують чогось зовнішнього, а симулюють ідею. Симулякр розглядається як образ, позбавлений схожості з предметом, але створює ефект подоби. «Симулякр будується на невідповідності і на розходженні. Будучи конструкціями, що включають в себе спостерігача, симулякри припускають відмову від якоїсь привілейованої точки зору, від ієрархії, від усякого упорядкування. Світ симулякрів – це світ “торжествуючої анархії”, це руйнування моделей та копій заради воцаріння хаосу. “Владою симулякрів визначається сучасність”, не тільки сучасне мистецтво (наприклад поп-арт), а й соціальне життя» [3]. Ж. Бодрійяр, характеризуючи сучасність як істерію виробництва і відтворення реального, що знаходить своє втілення в гіпермаркетах, пов'язує симуляцію і симулякр. Представлення ставати симулякром, якщо воно відображає глибинну реальність, маскує або денатуралізує її, маскує відсутність глибинної реальності або взагалі не співвідноситься з будь-якою реальністю. Сам Бодрійяр називає себе нігілістом транспарентності (прозорості), який відкидає всі знаково-символістичні форми культури і виходить з того, що «немає більше надії для сенсу».

Бодрійяр у роботі «Симулякри і симуляції» (1981) обґрунтовує феномен симулякра аналізом процесу симуляції, зрозумілої як «породження, за допомогою моделей, реального без витоку і реальності: гіперреальність». У рамках симуляції здійснюється «заміна реального знаками реального», і реальне як отриманий продукт «не зобов'язане більше бути раціональним, оскільки воно більше не порівнюється з якоюсь ідеальною негативною інстанцією. Воно тільки операціональне. Фактично, це вже більше і не реальне, оскільки його більше не обволікає ніяке уявне. Це гіперреальне, синтетичний продукт, випромінюваний комбінаторними моделями в безповітряний простір» [3]. Фундаментальною властивістю симулякра в зв'язку з цим виступає його принципова невідповідність будь-якій реальності. Розглядаючи сучасність як еру тотальної симуляції, Бодрійяр трактує в цьому ключі широкий спектр соціальних феноменів – культуру, політику, мистецтво тощо, демонструючи їхній характер симуляції в сучасних умовах: якщо влада виступає як симуляція влади, то й опір їй не може не бути настільки ж симулятивний; інформація не виробляє сенс, а «розігрує» його, підмінюючи комунікацію симуляцією спілкування («пожирає» комунікацію). Симуляція, таким чином, розташовується «по той бік істинного і помилкового, по той бік еквівалентного, по той бік раціональних відмінностей, на яких функціонує будь-яке соціальне». Реальність у цілому підмінюється симуляцією як гіперреальність: «Більш реальне, ніж саме реальне – ось таким чином воно скасовується». Таким чином, симулякр як форма фіксації нефіксованих станів відкриває «горизонт події», по один бік якого – мертва і жорстка визначеність нібито об'єктивного та іманентного події сенсу, а по інший – «засліплення, що є результатом ... імплузії сенсу». За Бодрійяра, симулювати не означає прикидатися. Той, хто прикидається хворим, може просто претендувати на те, що він хворий. Той, хто симулює хворобу, виявляє в собі деякі «істинні» симптоми хвороби. Тобто, удавання не зачіпає принципу реальності, досить чітко розходження між реальністю і «хворобою» зберігає силу, оскільки відношення між реальністю і хворобою носить чисто зовнішній характер: реальність просто маскується [3]. В іншому випадку симуляція підриває відмінність між «істиною» і «брехнею», між «реальним» і «уявним». Але якщо людина, яка симулює хворобу, проявляє дійсно симптоми хвороби, то чи насправді він / вона хвора? Симуляція не може розглядатися як об'єктивний процес. Той, хто симулює хворобу, не може розглядатися об'єктивно ні як хворий, ні як здоровий. У даному випадку медицина і психологія недоречні. Бо якщо якийсь симптом дійсно може «виявлятися», причому не як природна здатність, тоді будь-яка хвороба може розглядатися як симульована, і цілком зрозуміло, що медицина в цьому випадку недоречна, оскільки власні процедури лікування вона застосовує тільки при виявленні «істинної» хвороби. «Репрезентація починається з принципу, який стверджує, що знак і реальність – еквіваленти, навіть якщо ця еквівалентність утопічна, вона все ж є фундаментальною аксіомою. Симуляція починається з утопії цього принципу еквівалентності, з радикального заперечення знака як цінності, з розуміння знака як реверсії та винесення смертного будь-якої референції». У цьому випадку, коли репрезентація намагається абсорбувати симуляцію, інтерпретуючи її як помилкову репрезентацію, симуляція включає в себе всю репрезентацію як єдине ціле, що розуміється як симулякр.

Бодрійяр виділяє кілька етапів процесу симуляції: знак спочатку являє собою відображення якоїсь субстанціональної реальності, згодом він починає спотворювати її, на наступному етапі він вже маскує не що інше, як відсутність подібної субстанціональної реальності, нарешті, він звертається у свій власний симулякр і втрачає всяке ставлення до якоїсь реальності. У першому випадку репрезентації належать до порядку причастя, таїнства, у другому – до порядку збочення, у третьому – до порядку чарівництва, і тільки в четвертому – до порядку симуляції. Найважливішим поворотним пунктом у цьому процесі симуляції є перехід від знаків до знаків, що приховують від нас той факт, що вони не означають нічого. Перше передбачає теологію істини, друге знаменує століття симуляції і симулякра. На зміну реальності приходить гіперреальність, коли будь-яка можливість пізнати реальне утопічна і одночасно зростає ностальгія за якоюсь автентичністю, задовольнити яку в принципі неможливо, оскільки ностальгія ця призводить до подальшої ескалації та інтенсифікації.

Діснейленд є чудовою моделлю різних порядків симуляції. «Діснейленд існує як бажання, ствердження того, що він є “реальною” країною, “реальною” Америкою. Діснейленд представляється як уявний для того, щоб ми повірили, що все інше – реально, в той час як весь Лос-Анджелес і навколишня його американська територія є не реальними, а, швидше, гіперреальні або симулятивні» [3]. У даному випадку йдеться не про хибну репрезентацію реальності, а про прийняття того факту, що реальність як така спочатку включає до власної структури симуляцію, репрезентацію, фікцію і тим самим рятує сама себе. І точно також Уотергейт приховує факт гіперреальності США [3].

У книжці «Прозорість зла» Ж. Бодрійяр оцінює сучасний стан культури як такий, у якому всі «приречені перегравати всі сценарії саме тому, що вони вже були одного разу розіграні – не важливо, реально чи потенційно» [4].

Бодрійяр, характеризуючи світову ситуацію, відзначає, що тріумфальне переродження модернізму в постмодернізм не привело до позитивної трансформації людських цінностей, проте відбулося розсіювання, інволюція цінностей, наслідком якої виявилася тотальна конфузія, неможливість вигадати жодний визначальний принцип: ні естетичний, ні сексуальний, ні політичний. На погляд філософа, художні форми тепер не створюються, а лише варіюються, і нестворення нових форм є симптомом кінця мистецтва. Занепад мистецтва відбувається найбільше в так званих технічних видах мистецтва, зокрема в кінематографі. Але образи таких видів мистецтва, як література, живопис, архітектура тощо, на думку Бодрійяра, хоч якось викликають у нас фантазії і можуть протистояти гіперреальності, що породжується симулякрами.

Деяку іншу теорію симулякрів представили Ж. Дельоз і Ж. Дерріда. Дельозівський симулякр – це постійний рух сил, що породжують безперервну зміну світу, становлення та відмінності. У той час як подоба будується на схожості копії і оригіналу або ідеї речі, симулякр будується на невідповідності, на відмінності. Ідея управляє схожістю копії і оригіналу. Досить чіткий зв'язок істини і буття. Симуляція ж передбачає зовсім іншу онтологію, іншу ідею, іншу істину. «Симулякр не є деградована копія, він містить у собі позитивний заряд, який заперечує і оригінал, і копію, і зразок, і репродукцію. З як мінімум двох дивергентних серій, інтеріорізованих у симулякр, ні одна не може вважатися оригіналом, ні одна не може вважатися копією» [5]. Симулякр не закладає

ніякої нової підстави, а навпаки, відкидає будь-яку підставу. Дельоз зауважує, що симулякр включає в себе кут зору спостерігача, тобто сам спостерігач є складовою симулякра і саме в точці спостереження можливі всякого роду деформації і спотворення. У симулякрі наявне шалене становлення, вічно інше становлення, глибинне субверсивне становлення, що вміє вислизнути від рівного, від межі, від «того ж самого» або від «подібного»; завжди і більше і менше одночасно, але ніколи не стільки ж. Свою тезу щодо симулякра Дельоз підтверджує ідеєю «вічного повернення» Ф. Ніцше.

У роботі «Про граматології» Дерріда говорить про те, що реальність знаходить свій онтологічний статус завдяки можливості структурно необхідного повторення, подвоєння. Тобто початкове подвоєння ініціює і в той же час зміщує метафізичну опозицію оригіналу та копії, і копії в зовсім іншу галузь. Подвоєння не похідне від буття. Більше того, фантазми, образи і симуляції виробляються саме у подвоєнні. Як дислокована тотожність, тобто тотожність, що завжди ставиться до іншого, симулякр не підпорядковується логіці опозиції і протиріччю. Негоція в даному випадку не покриває гру симулякра, навпаки, її статус полягає в тому, щоб подвоїти гру негативу і вписати у власну структуру як одну з можливостей. Функція такого початкового повторення полягає у встановленні одночасно можливості і неможливості присутності. Присутність починається з повторення самого себе. Вона починається в своєму власному коментарі і супроводжується своїм власним уявленням. Внутрішнє здвоювання краде просту присутність у нездоланному русі повторення. Вписування у власну структуру «разово» як можливість власного повторення є неодмінною умовою присутності. «Раз» означає загадку того, що не має місця, не має ніякого сенсу, ніякого прочитання. «Раз» означає, що присутність у правді в присутності своєї тотожності і в тотожності своєї присутності повторюється, подвоюється як тільки воно починає представляти себе. Він є в своїй сутності «можливістю своєї власної не-істини, псевдоістини, представленої в іконах, фантомах або симулякрах» [9]. Як сказав Ж.Ф. Ліотар, «нам слід не поставляти реальність, але винаходити натяки на те мислиме, яке не може бути представлено. І рішення цього завдання не дає приводу очікувати ні найменшого примирення між різними “мовними іграми”, що створюють симулякри, симулякри симулякрів і т.д.».

«Ера тотальної симуляції, або штучне відтворення реальності – епоха мінімалістичної моралі, вільної від будь-яких приписів, моралі без етики, період постмодерністської невизначеності, множинності істини, алеаторного розповсюдження цінностей, умістила в себе ті попередні модифікації, що не могли негативно не відобразитися на звичному світосприйнятті людини, на системі моральних установ суспільства» [3]. У цьому зв'язку перед суспільством виникає потреба у переоцінці традиційних цінностей, викликана вичерпаністю попередньої парадигми уявлень. Мутації, що стосуються різних сфер людського буття, пов'язані насамперед із епохою домінування сучасних засобів масових комунікацій. Експериментування зі штучною реальністю, віртуальною реальністю, різні засоби відтворення дійсності спричинило не тільки характер змін сприйняття дійсності, але й вплинуло на спосіб спілкування між людьми. Бодрійяр говорить про сучасність, як про гру, симуляцію розмови, оскільки ані співрозмовників, ані сенсу повідомлень у мережевому просторі вже не існує... «Тут грають у те, ніби говорять один з

одним, слухають одне одного, тут розігруються найтонші механізми постановки комунікації. Контакт заради контакту стає видом порожньої самоспокуси мови, коли їй уже просто немає чого сказати». Це, як висловлюється Бодрійяр, – «стан після оргії» [4]. Кожний вибуховий момент у світі – це «оргія». Таким чином, кожному періоду «оргії» передують революційний стан спростовування попередніх цінностей та ідеалів, завоювання нового простору свобод і прав. Однак після «оргії» людству не залишається нічого іншого, як симулювати звільнення від зображення оргії. Все, на що воно сподівається, – марні удавані спроби породити якесь життя окрім того, що вже існує. Людство живе у постійному відтворенні ідеалів, фантазій, образів, мрій, що вже є, і що нам, за обставинами фатального безвихіддя, необхідно відроджувати знову і знову. Симулякри – це імітація того, що не існує. Симулякр, за Бодрійяром, – це знак, відірваний від денотату. Такі знаки, або псевдознаки, стирають межу між реальністю і нереальністю та знищують координати буття. Наявність симулякрів свідчить про вилучення культури з людського буття і, як наслідок, про перетворення homo sapiens у щось інше. «Симулювати означає робити вигляд, що маєш те, чого не існує насправді. В постмодерністській ситуації, де реальність перетворюється в модель, опозиція між дійсністю і знаками стирається і все перетворюється в симулякр» [3].

У просторі тотальної симуляції вже не існує кордонів між реальним і уявним, нині реальність переходить у ранг гіперреальності, що характеризується домінуванням чистих ірреферентних симулякрів, демонстрацією моделей і заміною дійсного [3], що знаходить відображення в існуванні так званих конструктів, до яких відносяться симулякри, концепти, символи тощо, адже сучасні симулятори намагаються поєднати реальне зі своїми моделями симуляції.

Але сучасна цивілізація, як будь-яка система, що самоорганізується, виробляє механізми протидії симулякрам, одним з яких є діагностика і інтерпретація небуття в культурі.

Література

1. *Абеляр П.* Теологические трактаты П. Абеляр. – М.: Прогресс, Гнозис, 1995. – 411 с.
2. *Батай Ж.* Внутренний Опыт /Ж. Батай. – СПб.: Аxioma | Мифрил, 1997. – 336 с.
3. *Бодрийяр Ж.* Симулякры и симуляции; [пер. О.А. Печенкина] /Ж. Бодрийяр. – Тула, 2013. – 204 с.
4. *Бодрийяр Ж.* Прозрачность зла / Ж. Бодрийяр. – М.: Добросвет, 2000.
5. *Хайдеггер М.* Буття і час /М. Хайдеггер. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
6. *Делёз Ж.* Логика смысла. Часть 1; [пер. с франц. М.Д. Фуко] / Ж. Делёз. – М.: Раритет, Екатеринбург: Деловая книга, 1998. – 480 с.
7. *Делёз Ж.* Анти-Эдип. Капитализм и шизофрения / Ж. Делёз. – Екатеринбург: У-Фактория, 2008. – 672 с.
8. *Джеймисон Ф.* Постмодернизм и общество потребления // Логос. – 2000.
9. *Платон.* Собр. соч.: [в 4 т.] / Платон. – Т. 2. – М.: Мысль, 1993.
10. *Свасьян К.А.* Проблема символа в современной философии (Критика и анализ): – [2-е изд.] / К.А. Свасьян. – М.: Академ. Проект: Альма Матер, 2010. – 324 с.
11. *Шейко В.М.* Культурология: навч. посіб. / В.М. Шейко. – К.: Знання, 2012. – 494 с.